

Mint a változatlanok

FARKAS PÁL
BABITS-SOBRÁRÓL

A magyar képzőművészet szinte mindig eleven kapcsolatban állt hazai irodalmunkkal. Amolyan jószomszédi viszonyban. Néha ugyanannál a kávéházi asztalnál diskurált az építész, a festő, a költő vagy a prózáíró. Nem ritka, hogy egy-egy műalkotás inspirációt adott a lírikusoknak, máskor pedig megfordult a helyzet. Sőt, az is előfordult, hogy magukra az írókra terelődött a figyelem. A karakterükre, egyéniségükre, szellemiségükre. Gondoljuk csak meg: Csorba Gézának majdhogynem életprogramot jelentett az Ady-jelenség megformálása, ahogyan Czigány Dezső, Ferenczy Béni és Rippl-Rónai József is többször megfogalmazta a költőóriás alakját. Az utóbbi festő egyébként éppoly ismerősen mozgott a francia művészeti életben, mint a Nyugat köreiből. Ebből következett találó Móricz- és Babits-portréja is.

Babits Mihály tehát már életében bevonult a képzőművészetek panteonjába. Csakhogy az utókor sem feledkezett meg a kivételes felkészültségű, nagy hatású lírikusról. Aki Szekszárdon sétálgat, a művelődési központ előtt szembe találja magát Kiss-Kovács Gyula expresszív fogalmazású, szélfúttá figurájával. A szikár, köpenybe burkolódzó alak a könnyen sebezhető, zárkózott költőt idézi, a nagyvonalú formai egyszerűsítések ellenben a racionális, intellektuális egyéniségről vallanak. Méghozzá rutinosan, kicsit közhelyszerűen. Ugyancsak a költő szülővárosában található Csorba Géza mellszobra, amely pusztán hiteles portrénak tekinthető.

Nemrégiben került a Babits-múzeum udvarára Farkas Pál közel életnagyságú plasztikája. Igaz, ebből az alkotásból sem hiányzik a tárgyi hitelesség, sem pedig a formai, eszmei általánosítás: mégsem lehet e szobrokat összekeverni. Farkas ugyanis emlékezetes, átgondolt és tartalmas művet teremtett. Más kérdés, hogy először csak megkapóan életszerűnek, természetesnek érezzük ezt a kompozíciót. Hovatovább arra gyanakszunk: találkoztunk már vele vala-

hol. Talán irodalmi fotódokumentumok között? Netán valamelyik köztéren vagy kiállításon? Nos, egyik esetben nem járunk túlságosan messzire az igazságtól. Hiszen a bronzból formált idősebb, megfáradt költőt jellegzetes és kedvenc bőrfoteljében látjuk, amelyet kőből mintázt meg az alkotó. Másrészt azt is tapasztalhatjuk: ez a munka is szükségszerűen magán viseli a hatvanas, hetvenes évek hazai műemlék-szobrászatának jellegzetes szellemi, művészi jegyeit. Főként Varga Imre és Melocco Miklós hatására gondolok, s velük együtt a közvetlenebb, őszintébb, többsikübb emberfelfogásra. Innen nézve mindenesetre érthetőbbnek tűnik Farkas Pál szobrának látszólagos eszköztelensége, realizmussal ötvöződő dokumentarizmusa. És előbb-utóbb az is kiderül: felszínes formai utánzásról sem beszélhetünk. Elvégre jól körülhatárolható, egyéni értelmezésű jelentésrétegekkel rendelkezik e műalkotás.

Induljunk ki a szoboregészből, pontosabban a szobor és a környezet viszonyából. Itt van mindjárt a Babits-emlékház udvara, ez a jóformán sima, pázsitos felület. Ebben a nyitott, levegős térben helyezkedik el a plasztika vastos és méltóságosan komoly formaegyüttese, mégpedig egészen földközeli talapzaton. S ezzel máris oldódik, szelidebbé válik a szobortest méltósága. Ami az épületnél világos fal és sötétebb ablak- vagy tetőforma, az a szobrászi előadásban a kő- és bronzanyag tónuskontrasztjaként jelentkezik. Ugyanakkor az utóbbi felületet, a gondosan megformált ruha- és testformákat csupán előlnézetből láthatjuk teljességgel, mint-hogy az oldalsó képeknél a fotel jelenléte is megerősödik. Persze egészében is kardinális jelentőségű ez a motívum. Életformára utal; társadalmi, szociológiai helyzetet jelöl; szinte hibátlanul.

Tudjuk: a köztéri szobrászatban különösen fontos szerepük van az értelmező elemeknek. A túlmagyarázás, a didaktikusság itt mindörökké agyoncsaphatja az egész produkciót. S hogy mire képes egy találó, lakonikus motívum? Farkas Pál alkotása például nemcsak a polgári humanista költőt tudja megidézni, hanem a személyesebb alkati, magatartásbeli vonásokról is tudósítást ad. Mert a vastos, erőteljes fotelben még inkább törekenynek, zárkózottnak észleljük Babits alakját, amihez a némileg természetellenesen megemelt „karfarások” is hozzájárulnak. E zárkózottság azonban korántsem csak tragikus színezetű. Látható, hogy a plasztikai bútordarab éppúgy védi, takarja és magába szippantja használóját, mint ahogy a másik oldalon valamiféle uralkodói jeleget kölcsönöz neki. S ne feledkezzünk meg a szóban forgó tárgy archaikus, szecessziós formajegyeiről, mert a mű egészének szempontjából ez sem mellékes.

Farkas műve egyébként mindvégig megőrzi a formái, jelentésbeli hasonlóságok és ellentétek vibráló feszültségét. Jóllehet a fotel finoman hullámzó, gömbölyded vonalaival szemben a költő mozdulata az átlós, háromszögű elrendezéshez igazodik, ám ezúttal sem beszélhetünk egyértelmű elkülönülésről. Hiszen az ernyedten lelógó kézfej, egyáltalán a figura árnyalt forma- és irányritmusa az azonosulás mozzanatáról is árulkodik. Vagy figyeljük csak Babits alakját! A felsőtest megjelenése bizonyos rezignációval társuló konteplatív magatartást dokumentál, míg a keresztbe vetett lábak könnyed eleganciája inkább valami tanáros, vezetői attitűdöt sejtet. Akárcsak a patinás bútordarab. S külön lehetne itt szólni a lüktetően érzékeny kézfejek bravúros mintázásáról, aztán az áttetszően tiszta és kifejező fejformáról, de csínján kell bánni a kiemelésekkel. Már csak azért is, mert a plasztika egyik méltatója éppen ezekre az elemekre hegyezte ki a mű tartalmi sommázatát.

Vannak alkotók, akik elementáris szubjektivitással hitelesítik produktumaikat. Kevesebbet törődnek a tárgyi pontossággal: inkább az újszerű formák szellemhordozó erejére apellálnak. Mások viszont alázattal és alapos szakmai tudással közelítenek feladataikhoz, s a kifejezési eljárásokat csupán eszköznek tekintik. Farkas Pál is ilyen művész. Babits szobra pedig arról tanúskodik: így is lehet emlékezetes, jó művet teremteni. És innen már a költő jövődőlését is nyugodtabban visszaigazolhatjuk:

*Mindegy! a világ süllyed vagy én lettem halott:
akként élek mint akik már Változatlanok.*

SZUROMI PÁL